

Migel Servantes - Don Kihot

Don Kihot (takođe pravilno: Don Kihote) Migela Servantesa, jedno je od remek dela španske i svetske književnosti i najprevođenija knjiga na svetu posle Biblije. Smatra se kamenom temeljcem zapadnoevropske književnosti i jednim od najboljih dela fikcije ikad objavljenih, kao i najvažnijim delom španskog Zlatnog veka (šp. Siglo de Oro)

Izdanja

Prvi deo je objavljen 1605. godine pod punim naslovom Veleumni plemić Don Kihot od Manče (šp. El ingenioso cabalero Don Quixote de la Mancha).

Drugi deo, pod nazivom Drugi deo veleumnog plemića Don Kihota od Manče (šp. Segunda parte del ingenioso caballero Don Quixote de la Mancha), objavljen je 1615. godine.

Prvi deo je objavljen u Madridu o trošku Fransiska de Roblesa (šp. Francisco de Robles), štampan u štampariji Huana de la Kueste (šp. Juan de la Cuesta), krajem 1604. godine. U prodaji je bio u januaru 1605. godine, i bio je pun štamparskih grešaka zbog brzine koju je nametao izdavački ugovor. Ovo izdanje opet je štampano iste godine i u istoj štampariji, tako da u stvari postoje dva različita izdanja iz 1605. godine. Knjiga je ubrzo doživela veliku popularnost i vrlo brzo su se pojavila piratska izdanja štampana u Valensiji i Lisabonu. Sledila su izdanja u Aragonu i Portugalu za koja je Robles kupio prava u februaru. Međutim, kako je Servantes zadržao samo prava na štampanje u Kastilji, nije imao skoro nikakve koristi od popularnosti i brojnih izdanja svog dela. Do avgusta 1605. godine već su izašla dva izdanja u Madridu, dva u Lisabonu i jedno u Valensiji. Godine 1607. izašlo je jedno izdanje u Briselu (fr: Bruxells) a 1608. godine Robles je šampao još jedno izdanje u Madridu. Godine 1610. pojavilo se jedno italijansko izdanje, a 1611. još jedno izdanje je štampano u Briselu.

Prvo izdanje drugog dela je izašlo iz iste štamparije kao i prvi deo, krajem 1615. godine. Vrlo brzo je isto izdanje štampano u Briselu i Valensiji (1616) i Lisabonu (1617). Zajedničko izdanje prvog i drugog dela pojavilo se prvi put u Barseloni 1617.

Inspiracija

Pretpostavlja se da ideja o sredovečnom plemiću koga su zaludeli viteški romani u stvari i nije nova i da se verovatno prvi put pojavila u obliku jedne od Servantesovih Uzornih noveli (šp. *Novelas exemplares*) koja je kružila u rukopisu pod naslovom *Veleumni plemić od Manče* (šp. *El ingenioso caballero de la Mancha*) i da je roman u stvari proširenje ove novele koja je, po rečima samog Servantesa u prologu prvog dela, nastala prilikom jednog od njegovih boravaka u zatvoru. Na ovu pretpostavku nas navode aluzije na veliku popularnost ovog dela koje nalazimo kod Servantesovih savremenika kao što su Fransisko Lopez de Ubeda (šp. *Francisco López de Úbeda*) i Lope de Vega (šp. *Lope de Vega*).

Godine 1920. Ramon Menendes i Pidal (šp. *Ramón Menéndez y Pidal*), poznati španski filolog, istoričar i folklorist, iznosi svoju teoriju o tome kako je inspiraciju za ovo delo Servantes našao u *Međuigri romansi* (šp. *Entremés de los romances*) nepoznatog autora u kojoj se govori o jednom seljaku koji se zaludeo čitanjem viteških knjiga i odlučio da napusti ženu i da, isto kao i Don Kihot, krene u avanturu kao lutajući vitez i da ispravlja krivde, brani nezaštićene i spasava device.

Apokrifni drugi deo Don Kihota

Don Kihot je nakon objavljivanja doživeo veliki uspeh i preveden je na mnoge evropske jezike. Roman je bio toliko popularan da je 1614. godine objavljen u Taragoni (šp. *Tarragona*) apokrifni Drugi deo Don Kihota autora Alonsa Fernandesa de Aveljanede (šp. *Alonso Fernández de Avellaneda*) iz Tordesiljasa (šp. *Tordesillas*). Ne postoji mnogo podataka o pravom identitetu tog Aveljanede, ali jedno je sigurno: Aveljaneda je bio vatreni poklonik Lopea de Vege, najplodnijeg španskog dramaturga Zlatnog veka i Servantesovog

literarnog rivala. Aveljanedin Don Kihot je put hvalospeva Lopeu i njegovom delu, Lopeovi stihovi u više navrata citirani, a Servantes žestoko napadnut i vređan (nazvan je matorim i sakatim). Postoje izvesne pretpostavke da je sam Lope de Vega bio autor barem prologa Aveljanedinog Don Kihota. Servantes će na ove uvrede odgovoriti u prologu drugog dela Don Kihota, međutim, njegov odgovor će biti blag i bez srdžbe.

Što se tiče samog dela, svi se slažu da je po vrednosti daleko ispod originala, a sami likovi Don Kihota i Sanča Panse ne liče na Servantesove individualiste iz prvog dela, već su pretvoreni u stereotipne karikature bez one plemenitosti, jačine i lepote koju im je udahnuo Servantes.

Prvi deo

Alonso Kihano, sredovečni idalgo (šp. hidalgo), živi dosadnim životom u nekom malom mestu u Manči, sa svojom nećakom i domaćicom. Vreme krati čitajući viteške romane i veruje da je svaka reč u njima istinita, iako su dani viteštva odavno prošli, a mnogi događaji opisani u njima realno nemogući. Čitao je mnogo, po ceo dan i noć i "od malo spavanja i mnogo čitanja osuši mu se mozak te izgubi pamet" (...del poco dormir y del mucho leer se le secó el cerebro, de manera que vino a perder el juicio) te odluči da se proglasi lutajućim vitezom i da krene da traži avanture. Tako izvuče iz nekog budžaka oružje i oklop svojih pradedova i, pošto ih je očistio i uglanco, proglasi sebe za viteza Don Kihota od Manče, svom konju nadenu ime Rosinante (šp. Rocinante), odabra Aldonsu Lorenzo ((šp. Aldonsa Lorenzo), seljančicu iz susednog sela, za svoju damu kojoj će posvećivati svoja junaštva i dobra dela i prekrsti je u Dulsineja od Toboza (šp. Dulcinea de Tobozo), te krenu na put u potrazi za avanturama.

Prvi odlazak od kuće Don Kihota počinje u ranu zoru i traje ceo dan, da bi na kraju dana potražio prenoćište u nekoj krčmi za koju veruje da je začarani dvorac. Tu će dobiti prve batine i savet da potraži štitonošu. Odlazi iz krčme, na putu sreće neke trgovce iz Toleda koji ismevaju i vređaju njegovu uzvišenu damu, Dulsineju od Toboza, gde on ustaje u njenu odbranu i napadne trgovce, a ovi skoče pa ga

dobro izmlate. Svog premlaćenog, nalazi ga njegov komšija Pedro Krespo (šp. Pedro Crespo) i vraća ga kući. Dok se on oporavlja u krevetu, nećaka i domaćica sa Don Kihotovim prijateljima, lokalnim berberinom i župnikom, spale sve viteške knjige koje su po njihovom mišljenju, krive za njegovo ludilo, te zaključaju biblioteku a njega ubede da je biblioteku odneo neki volšebni čarobnjak.

Don Kihot se, međutim, ne predaje tako lako i dalje razmišlja kako da ostvari svoj naum, te prvo posluša savet krčmara, to jest, „vlasnika začaranog zamka“ te pozove svog komšiju, priprostog i dobrodušnog Sanča Pansu (šp. Sancho Panza), da mu se pridruži u avanturama kao štitonoša, a za uzvrat mu obeća mesto guvernera na ostrvu. Sančo pristaje, te se njih dvojica iskradoše u zoru iz sela i tako Don Kihot po drugi put pođe od kuće u susret avanturama lutajućeg viteza. Od tog momenta nižu se dogodovštine veleumnog viteza Don Kihota od Manče i njegovog štitonoše Sanča Panse, počevši sa čuvenim napadom na vetrenjače u kojima je samo on video grdne i surove divove.

Drugi deo

Za razliku od prvog dela gde je Don Kihot potpuno zaluden i u nekom svom svetu vitezova, nežnih devica i platonskih ljubavi, u drugom delu je lucidan, sasvim bistre pameti i vidi stvarnost onakvom kakva jeste. Sad su drugi ti koji stvaraju privid viteškog sveta i volšebnih magova ne bi li privoleli Don Kihota da jednom za svagda odustane od „života lutajućeg viteza“. Čak je i nesrećni Sančo prinuđen da učestvuje u toj šarenoj laži te dovodi Don Kihotu tri seljančice rekavši mu da su to Dulsinejine dame pratilje. Međutim, kada Don Kihot prepozna devojke kao samo tri sirote seljanke, Sančo se zgražava i pokušava da ga ubedi da je to opet mađija nekog zlog čarobnjaka koja mu ne dozvoljava da vidi realnost. Takođe su veoma zanimljivi razgovori između viteza i njegovog štitonoše, u kojima se vidi kako Don Kihot polako i postepeno gubi svoje ideale, pod uticajem Sanča Panse. Ta transformacija se takođe vidi i u postepenom menjanju imena - od Don Kihota, postaje Vitez od Lavova, a zatim se pretvara u Viteza Tužnoga Lika. S druge strane, Sančo polako prihvata ideale svog gospodara, koji se polako u samom Sanču koncentrišu u jednu fiks ideju - da postane guverner ostrva. Sančo uspeva da postane guverner i pokazuje se kao veoma mudar i praktičan vladar, međutim

njegova vladavina će ipak na kraju završiti kao potpuna propast.

Kao što smo već napomenuli, sada su drugi koji stvaraju svet privida za Don Kihota. Sanson Karasko (šp. Sansón Carrasco), mladi učenjak i takođe Don Kihotov prijatelj, svojevolumno kreće Don Kihotovim stopama i pretvara se u Viteza od Belog Meseca, a s jednim ciljem da po viteškim pravilima natera Don Kihota da izbije iz glave ideje o životu i avanturama lutajućih vitezova. Iako je u prvom delu to isto pokušao kao Vitez od Ogledala, bio je poražen, ali ovaj put kao Vitez od Belog Meseca uspeva u svojoj nameri i pobeđuje Don Kihota u viteškom dvoboju, nateravši ga da se vrati kući i obeća da neće pokušavati da opet polazi na put barem godinu dana.

Roman se završava Don Kihotovim potpunim ozdravljenjem, međutim, potpuno razočaran stvarnošću, odriče se viteštva, priznaje svoju zabludu i umire.

Zanimljivo je da postoje pretpostavke da su neki delovi ovog drugog dela apokrifni, konkretno epizoda događaja u Montesinosovoj pećini, opisana u 22. i 23. poglavlju

Struktura i tematika

Kao što je već pomenuto, veruje se da je prvo poglavlje isprva bilo zamišljeno kao posebna literarna celina, kao kratka priča. Kasnije je Servantes razvio roman počevši od te prve priče. Priča je zamišljena kao čitanje rukopisa Sida Ameta Benandželije (šp. Cide Hamete Benangeli) mavarskog hroničara koji se zapravo pojavljuje tek u 9. poglavlju i koji se pominje svega četiri puta u celom romanu, da bi na kraju potpuno nestao u prvom delu nakon 27. poglavlja. Na prvi pogled, pripovedanje se odvija bez reda, međutim, struktura romana je kompleksna i pažljivo građena. Sam roman poseduje osobine različitih književnih rodova, od viteških romana i ubačenih novela, do literarnih rasprava pisanih u dijalogu, kako je to bilo uobičajeno u ono vreme. Roman takođe sadrži komične delove, ozbiljne besede, poslovice i anegdote narodnog karaktera. Ono što izdvaja ovaj roman je veština kojom Servantes sve te elemente potčinjava i uklapa u nit glavne radnje.

Bogatstvo tematike dela je nepresušno. Međutim, moguće je skicirati

neke od osnovnih tema ovog dela.

Glavna tema kruži oko pitanja da li je moguće naći ideal u realnosti, to jest, da li realnost pobeđuje fikciju ili fikcija pobeđuje realnost. Ova tema je usko povezana i sa konceptom ljudske slobode. Kako čovek treba da shvati slobodu? Kakve zaključke može da izvede o slobodi, nakon što je iskusio? Možemo li promeniti svet ili svet menja nas? Šta je uopšte razumnost a šta je ludost? Da li je moralno pokušati promeniti svet?

Iz te glavne teme, usko vezane za erazmovsku temu ludila i baroknu ideju privida i realnosti, proizilaze ostale sekundarne teme:

1. Da li je moguće iznaći književni ideal? Tema književne kritike je veoma karakteristična za celokupno Servantesovo delo. U delu postoje kritike viteških i pastoralnih romana, kao i kritika nove komedije Lopea de Vege.
2. Da li je moguće pronaći ideal u ljubavi? U romanu se pojavljuju različite ljubavne priče. Neke su nesrećne zbog samog životnog koncepta vezanog za slobodu, kao što je slučaj sa Marselom i Grizostomom, druge zbog patološke nesigurnosti, kao što je ubačena novela Nestrljivi radoznalac, ili pak zbog previše idealizovanih dama, kao što je sama Dulsineja, ili previše prozaična kao što je Aldonsa Lorenzo. Takođe se pojavljuje i motiv ljubomore, veoma važan za Servantesa.
3. Da li je moguće pronaći politički ideal? U romanu se pojavljuje tema utopije u obliku Sančove vladavine ostrvom Baratrarijom, priviđanjima koje ima Don Kihot u Montesinovoj pećini, itd.
4. Da li je moguće pronaći ideal pravde? Ovu temu vidimo u epizodama sa galeotima, momkom koji dobija batine, itd.

Ubačene novele

Jedna od novina u žanru je ubacivanje posebnih priča u nit glavne radnje u obliku kratkih priča - novela. Neki smatraju da ove novele ne remete i nemaju nikakav uticaj na glavnu radnju romana, i da čak i ako bi se izbacile, to ne bi mnogo poremetilo glavnu priču, dok drugi

smatraju da te novele nisu tek tako ubačene i da čine deo opšte kritičke, estetske i tematske strukture romana.

U prvom delu romana ubačene novele samo podvlače Don Kihotov osnovni etički motor: želju da privoli druge da se povinuju njegovom apsurdnom idealističkom pogledu na svet. Problemi koje on pokušava da reši nisu zasnovani na realnosti nego na idealizmu sveta mašte koji on pokušava da oživi. U slučajima istinske moralne nepravde, Don Kihot se svodi na običnog posmatrača.

Ubačene novele U drugom delu romana predstavljaju prave socijalne probleme Servantesovog doba, kao recimo, proterivanje "moriskosa" (šp: moriscos) 1502. godine. "Moriskosi" su muslimani koji su bili nasilno pokršteni nakon pada poslednjeg mavarskog bastiona, Granade i konačne pobede Katoličkih kraljeva, Izabele od Kastilje i Fernanda od Aragona i završetka Rekonkiste 1492. godine. U želji za ostvarenjem što monolitnije države na verskom planu, 1492. godine proteruju sve Jevreje, a 1502. sve Mavre i "moriske", jer su smatrali da njihova predanost novoj religiji nije iskrena i da u tajnosti i dalje praktikuju svoju staru veru, islam. Epizoda u kojoj učestvuje Rikote sa svojom kćerkom Anom Feliks, opisuje te događaje sa svom svojom propratnom religioznom, međuljudskom, ekonomskom i etičkom tragikom.

Kritika viteških i pastoralnih romana

U romanu je uočljiva i kritika viteških i pastoralnih romana. Svoje detaljno mišljenje o mnogim veoma popularnim viteškim i pastoralnim romanima tog doba Servantes je dao u 6. poglavlju prvog dela u kome župnik i berberin vrše „veliku čistku“ Don Kihotove biblioteke. Pre nego što odluče da li određena knjiga zaslužuje da završi na lomači ili ne, daju svoj sud o istoj. Tako u tom poglavlju možemo pročitati Servantesovo mišljenje o romanima kao što su španski viteški roman Amadis od Galiје (Amadis de Gaula) ili valensijanski viteški roman Tirante Beli (šp. Tirante el Blanco, katal. Tirante lo Blanc). Lista knjiga osuđenih na lomaču daje nam savršenu sliku o Servantesovim književnim stavovima.

Parodija je osnovni element ovog romana. Međutim, roman je veoma kompleksna parodija. Delo nije samo prosta parodija viteških romana putem direktnog preterivanja nedoslednosti i nemogućih događaja. Komičnost ovog romana proizilazi iz nemogućnosti da se staromodna i fantastična priča situira u moderan okvir realnosti. Neke od parodija otvoreno pokazuju svu besmislenost i nerealnost osnovnih karakteristika glavnih junaka viteških romana. Lutajući vitezovi su superljudi, veoma otporni, izdržljivi i nadasve dugovečni. Veoma veliki deo komičnosti romana proističe upravo odatle: realno, putešestvije i avanture Don Kihota iziskuju energiju i izdržljivost koja nikako nije svojstvena za čoveka njegovih godina. S druge strane, činjenica je da su njegovi uzori bili veoma aktivni i izdržljivi, iako mnogo stariji od njega.

Kritika besmislenosti i nerealnosti pastoralnih romana u kojima su pastiri i pastirice nežni mladići i devojke sa klasičnim imenima koji po ceo dan uzdišu zbog neuzvraćene ljubavi i govore skoro isključivo u stihovima izražena je u pastoralnim epizodama o pastirci Marseli i Grizostomu, a vrhunac kritike je sadržan u Don Kihotovom „ispaštanju“ u Sijera Moreni, gde provodi više dana i noći go ko od majke rođen, skaćući po planini, uzdišući i žaleći se u stihu i pompeznim rečima na „okrutnost“ svoje dame, Dulsineje od Toboza.

Miguel Servantes - Don Kihot

Don Kihot (takođe pravilno: Don Kihote) Migela Servantesa, jedno je od remek dela španske i svetske književnosti i najprevođenija knjiga na svetu posle Biblije. Smatra se kamenom temeljcem zapadnoevropske književnosti i jednim od najboljih dela fikcije ikad objavljenih, kao i najvažnijim delom španskog Zlatnog veka (šp. Siglo de Oro)

Izdanja

Prvi deo je objavljen 1605. godine pod punim naslovom Veleumni plemić Don Kihot od Manče (šp. El ingenioso cabalero Don Quixote de la Mancha).

EL INGENIOSO
HIDALGO DON QUI-
XOTE DE LA MANCHA

*Compuesto por Miguel de Cervantes
Saavedra.*

DIRIGIDO AL DUQUE DE BEJAR,
Marques de Gibraleon, Conde de Barcelona, y Ban-
res, Vizconde de la Puebla de Alcanor, Señor de
las villas de Capilla, Curiel, y
Burgillos.

Año,

1605.

Con privilegio de Castilla, Aragon, y Portugal.
EN MADRID, Por Juan de la Cuesta.
Vendese en casa de Francisco de Robles, librero del Rey nro señor.

Drugi deo, pod nazivom Drugi deo veleumnog plemića Don Kihota od Manče (šp. Segunda parte del ingenioso caballero Don Quixote de la Mancha), objavljen je 1615. godine.

Prvi deo je objavljen u Madridu o trošku Fransiska de Roblesa (šp. Francisco de Robles), štampan u štampariji Huana de la Kueste (šp. Juan de la Cuesta), krajem 1604. godine. U prodaji je bio u januaru 1605. godine, i bio je pun štamparskih grešaka zbog brzine koju je nametao izdavački ugovor. Ovo izdanje opet je štampano iste godine i u istoj štampariji, tako da u stvari postoje dva različita izdanja iz 1605. godine. Knjiga je ubrzo doživela veliku popularnost i vrlo brzo su se pojavila piratska izdanja štampana u Valensiji i Lisabonu. Sledila su izdanja u Aragonu i Portugalu za koja je Robles kupio prava u februaru. Međutim, kako je Servantes zadržao samo prava na štampanje u Kastilji, nije imao skoro nikakve koristi od popularnosti i brojnih izdanja svog dela. Do avgusta 1605. godine već su izašla dva izdanja u Madridu, dva u Lisabonu i jedno u Valensiji. Godine 1607. izašlo je jedno izdanje u Briselu (fr: Bruxells) a 1608. godine Robles je štampano još jedno izdanje u Madridu. Godine 1610. pojavilo se jedno italijansko izdanje, a 1611. još jedno izdanje je štampano u Briselu.

Prvo izdanje drugog dela je izašlo iz iste štamparije kao i prvi deo, krajem 1615. godine. Vrlo brzo je isto izdanje štampano u Briselu i Valensiji (1616) i Lisabonu (1617). Zajedničko izdanje prvog i drugog dela pojavilo se prvi put u Barseloni 1617.

Inspiracija

Pretpostavlja se da ideja o sredovečnom plemiću koga su zaludeli viteški romani u stvari i nije nova i da se verovatno prvi put pojavila u obliku jedne od Servantesovih Uzornih noveli (šp. *Novelas exemplares*) koja je kružila u rukopisu pod naslovom Veleumni plemić od Manče (šp. *El ingenioso caballero de la Mancha*) i da je roman u stvari proširenje ove novele koja je, po rečima samog Servantesa u prologu prvog dela, nastala prilikom jednog od njegovih boravaka u zatvoru. Na ovu pretpostavku nas navode aluzije na veliku popularnost ovog dela koje nalazimo kod Servantesovih savremenika kao što su Fransisko Lopez de Ubeda (šp. *Francisco López de Úbeda*) i Lope de Vega (šp. *Lope de Vega*).

Godine 1920. Ramon Menendes i Pidal (šp. *Ramón Menéndez y Pidal*), poznati španski filolog, istoričar i folklorist, iznosi svoju teoriju o tome kako je inspiraciju za ovo delo Servantes našao u Međugri romansi (šp. *Entremés de los romances*) nepoznatog autora u kojoj se govori o jednom seljaku koji se zaludeo čitanjem viteških knjiga i odlučio da napusti ženu i da, isto kao i Don Kihot, krene u avanturu kao lutajući vitez i da ispravlja krivde, brani nezaštićene i spasava device.

Apokrifni drugi deo Don Kihota

Don Kihot je nakon objavljivanja doživeo veliki uspeh i preveden je na mnoge evropske jezike. Roman je bio toliko popularan da je 1614. godine objavljen u Taragoni (šp. *Tarragona*) apokrifni Drugi deo Don Kihota autora Alonsa Fernandesa de Aveljanede (šp. *Alonso Fernández de Avellaneda*) iz Tordesiljasa (šp. *Tordesillas*). Ne postoji mnogo podataka o pravom identitetu tog Aveljanede, ali jedno je sigurno: Aveljaneda je bio vatreni poklonik Lopea de Vege,

najplodnijeg španskog dramaturga Zlatnog veka i Servantesovog literarnog rivala. Aveljanedin Don Kihot je put hvalospeva Lopeu i njegovom delu, Lopeovi stihovi u više navrata citirani, a Servantes žestoko napadnut i vređan (nazvan je matorim i sakatim). Postoje izvesne pretpostavke da je sam Lope de Vega bio autor barem prologa Aveljanedinog Don Kihota. Servantes će na ove uvrede odgovoriti u prologu drugog dela Don Kihota, međutim, njegov odgovor će biti blag i bez srdžbe.

Što se tiče samog dela, svi se slažu da je po vrednosti daleko ispod originala, a sami likovi Don Kihota i Sanča Panse ne liče na Servantesove individualiste iz prvog dela, već su pretvoreni u stereotipne karikature bez one plemenitosti, jačine i lepote koju im je udahnuo Servantes.

Prvi deo

Alonso Kihano, sredovečni idalgo (šp. hidalgo), živi dosadnim životom u nekom malom mestu u Manči, sa svojom nećakom i domaćicom. Vreme krati čitajući viteške romane i veruje da je svaka reč u njima istinita, iako su dani viteštva odavno prošli, a mnogi događaji opisani u njima realno nemogući. Čitao je mnogo, po ceo dan i noć i "od malo spavanja i mnogo čitanja osuši mu se mozak te izgubi pamet" (...del poco dormir y del mucho leer se le secó el cerebro, de manera que vino a perder el juicio) te odluči da se proglasi lutajućim vitezom i da krene da traži avanture. Tako izvuče iz nekog budžaka oružje i oklop svojih pradedova i, pošto ih je očistio i uglancao, proglasi sebe za viteza Don Kihota od Manče, svom konju nadenu ime Rosinante (šp. Rocinante), odabra Aldonsu Lorenzo ((šp. Aldonsa Lorenzo), seljančicu iz susednog sela, za svoju damu kojoj će posvećivati svoja junaštva i dobra dela i prekrsti je u Dulsineja od Toboza (šp. Dulcinea de Tobozo), te krenu na put u potrazi za avanturama.

Prvi odlazak od kuće Don Kihota počinje u ranu zoru i traje ceo dan, da bi na kraju dana potražio prenoćište u nekoj krčmi za koju veruje da je začarani dvorac. Tu će dobiti prve batine i savet da potraži štitonošu. Odlazi iz krčme, na putu sreće neke trgovce iz Toleda koji ismevaju i vređaju njegovu uzvišenu damu, Dulsineju od Toboza, gde

on ustaje u njenu odbranu i napadne trgovce, a ovi skoče pa ga dobro izmlate. Svog premlaćenog, nalazi ga njegov komšija Pedro Krespo (šp. Pedro Crespo) i vraća ga kući. Dok se on oporavlja u krevetu, nećaka i domaćica sa Don Kihotovim prijateljima, lokalnim berberinom i župnikom, spale sve viteške knjige koje su po njihovom mišljenju, krive za njegovo ludilo, te zaključaju biblioteku a njega ubede da je biblioteku odneo neki volšebni čarobnjak.

Don Kihot se, međutim, ne predaje tako lako i dalje razmišlja kako da ostvari svoj naum, te prvo posluša savet krčmara, to jest, „vlasnika začaranog zamka“ te pozove svog komšiju, priprostog i dobrodušnog Sanča Pansu (šp. Sancho Panza), da mu se pridruži u avanturama kao štitonoša, a za uzvrat mu obeća mesto guvernera na ostrvu. Sančo pristaje, te se njih dvojica iskradoše u zoru iz sela i tako Don Kihot po drugi put pođe od kuće u susret avanturama lutajućeg viteza. Od tog momenta nižu se dogodovštine veleumnog viteza Don Kihota od Manče i njegovog štitonoše Sanča Panse, počevši sa čuvenim napadom na vetrenjače u kojima je samo on video grdne i surove divove.

Drugi deo

Za razliku od prvog dela gde je Don Kihot potpuno zaluden i u nekom svom svetu vitezova, nežnih devica i platonskih ljubavi, u drugom delu je lucidan, sasvim bistre pameti i vidi stvarnost onakvom kakva jeste. Sad su drugi ti koji stvaraju privid viteškog sveta i volšebnih magova ne bi li privoleli Don Kihota da jednom za svagda odustane od „života lutajućeg viteza“. Čak je i nesrećni Sančo prinuđen da učestvuje u toj šarenoj laži te dovodi Don Kihotu tri seljančice rekavši mu da su to Dulsinejine dame pratilje. Međutim, kada Don Kihot prepozna devojke kao samo tri sirote seljanke, Sančo se zgražava i pokušava da ga ubedi da je to opet mađija nekog zlog čarobnjaka koja mu ne dozvoljava da vidi realnost. Takođe su veoma zanimljivi razgovori između viteza i njegovog štitonoše, u kojima se vidi kako Don Kihot polako i postepeno gubi svoje ideale, pod uticajem Sanča Panse. Ta transformacija se takođe vidi i u postepenom menjanju imena - od Don Kihota, postaje Vitez od Lavova, a zatim se pretvara u Viteza Tužnoga Lika. S druge strane, Sančo polako prihvata ideale svog gospodara, koji se polako u samom Sanču koncentrišu u jednu fiks ideju - da postane guverner ostrva. Sančo uspeva da postane

guverner i pokazuje se kao veoma mudar i praktičan vladar, međutim njegova vladavina će ipak na kraju završiti kao potpuna propast.

Kao što smo već napomenuli, sada su drugi koji stvaraju svet privida za Don Kihota. Sanson Karasko (šp. Sansón Carrasco), mladi učenjak i takođe Don Kihotov prijatelj, svojevoljno kreće Don Kihotovim stopama i pretvara se u Viteza od Belog Meseca, a s jednim ciljem da po viteškim pravilima natera Don Kihota da izbije iz glave ideje o životu i avanturama lutajućih vitezova. Iako je u prvom delu to isto pokušao kao Vitez od Ogledala, bio je poražen, ali ovaj put kao Vitez od Belog Meseca uspeva u svojoj nameri i pobeđuje Don Kihota u viteškom dvoboju, nateravši ga da se vrati kući i obeća da neće pokušavati da opet polazi na put barem godinu dana.

Roman se završava Don Kihotovim potpunim ozdravljenjem, međutim, potpuno razočaran stvarnošću, odriče se viteštva, priznaje svoju zabludu i umire.

Zanimljivo je da postoje pretpostavke da su neki delovi ovog drugog dela apokrifni, konkretno epizoda događaja u Montesinesovoj pećini, opisana u 22. i 23. poglavlju

Struktura i tematika

Kao što je već pomenuto, veruje se da je prvo poglavlje isprva bilo zamišljeno kao posebna literarna celina, kao kratka priča. Kasnije je Servantes razvio roman počevši od te prve priče. Priča je zamišljena kao čitanje rukopisa Sida Ameta Benandželije (šp. Cide Hamete Benangeli) mavarskog hroničara koji se zapravo pojavljuje tek u 9. poglavlju i koji se pominje svega četiri puta u celom romanu, da bi na kraju potpuno nestao u prvom delu nakon 27. poglavlja. Na prvi pogled, pripovedanje se odvija bez reda, međutim, struktura romana je kompleksna i pažljivo građena. Sam roman poseduje osobine različitih književnih rodova, od viteških romana i ubačenih novela, do literarnih rasprava pisanih u dijalogu, kako je to bilo uobičajeno u ono vreme. Roman takođe sadrži komične delove, ozbiljne besede, poslovice i anegdote narodnog karaktera. Ono što izdvaja ovaj roman je veština kojom Servantes sve te elemente potčinjava i uklapa u nit glavne radnje.

Bogatstvo tematike dela je nepresušno. Međutim, moguće je skicirati neke od osnovnih tema ovog dela.

Glavna tema kruži oko pitanja da li je moguće naći ideal u realnosti, to jest, da li realnost pobeđuje fikciju ili fikcija pobeđuje realnost. Ova tema je usko povezana i sa konceptom ljudske slobode. Kako čovek treba da shvati slobodu? Kakve zaključke može da izvede o slobodi, nakon što je iskusio? Možemo li promeniti svet ili svet menja nas? Šta je uopšte razumnost a šta je ludost? Da li je moralno pokušati promeniti svet?

Iz te glavne teme, usko vezane za erazmovsku temu ludila i baroknu ideju privida i realnosti, proizilaze ostale sekundarne teme:

1. Da li je moguće iznaći književni ideal? Tema književne kritike je veoma karakteristična za celokupno Servantesovo delo. U delu postoje kritike viteških i pastoralnih romana, kao i kritika nove komedije Lopea de Vege.
2. Da li je moguće pronaći ideal u ljubavi? U romanu se pojavljuju različite ljubavne priče. Neke su nesrećne zbog samog životnog koncepta vezanog za slobodu, kao što je slučaj sa Marselom i Grizostomom, druge zbog patološke nesigurnosti, kao što je ubačena novela Nestrpljivi radoznalac, ili pak zbog previše idealizovanih dama, kao što je sama Dulsineja, ili previše prozaična kao što je Aldonsa Lorenzo. Takođe se pojavljuje i motiv ljubomore, veoma važan za Servantesa.
3. Da li je moguće pronaći politički ideal? U romanu se pojavljuje tema utopije u obliku Sančove vladavine ostrvom Baratrarijom, priviđanjima koje ima Don Kihot u Montesinovoj pećini, itd.
4. Da li je moguće pronaći ideal pravde? Ovu temu vidimo u epizodama sa galeotima, momkom koji dobija batine, itd.

Ubačene novele

Jedna od novina u žanru je ubacivanje posebnih priča u nit glavne radnje u obliku kratkih priča - novela. Neki smatraju da ove novele ne remete i nemaju nikakav uticaj na glavnu radnju romana, i da čak i

ako bi se izbacile, to ne bi mnogo poremetilo glavnu priču, dok drugi smatraju da te novele nisu tek tako ubačene i da čine deo opšte kritičke, estetske i tematske strukture romana.

U prvom delu romana ubačene novele samo podvlače Don Kihotov osnovni etički motor: želju da privoli druge da se povinuju njegovom apsurdnom idealističkom pogledu na svet. Problemi koje on pokušava da reši nisu zasnovani na realnosti nego na idealizmu sveta mašte koji on pokušava da oživi. U slučajima istinske moralne nepravde, Don Kihot se svodi na običnog posmatrača.

Ubačene novele U drugom delu romana predstavljaju prave socijalne probleme Servantesovog doba, kao recimo, proterivanje "moriskosa" (šp: moriscos) 1502. godine. "Moriskosi" su muslimani koji su bili nasilno pokršteni nakon pada poslednjeg mavarskog bastiona, Granade i konačne pobede Katoličkih kraljeva, Izabele od Kastilje i Fernanda od Aragona i završetka Rekonkiste 1492. godine. U želji za ostvarenjem što monolitnije države na verskom planu, 1492. godine proteruju sve Jevreje, a 1502. sve Mavre i "moriske", jer su smatrali da njihova predanost novoj religiji nije iskrena i da u tajnosti i dalje praktikuju svoju staru veru, islam. Epizoda u kojoj učestvuje Rikote sa svojom kćerkom Anom Feliks, opisuje te događaje sa svom svojom propratnom religioznom, međuljudskom, ekonomskom i etičkom tragikom.

Kritika viteških i pastoralnih romana

U romanu je uočljiva i kritika viteških i pastoralnih romana. Svoje detaljno mišljenje o mnogim veoma popularnim viteškim i pastoralnim romanima tog doba Servantes je dao u 6. poglavlju prvog dela u kome župnik i berberin vrše „veliku čistku“ Don Kihotove biblioteke. Pre nego što odluče da li određena knjiga zaslužuje da završi na lomači ili ne, daju svoj sud o istoj. Tako u tom poglavlju možemo pročitati Servantesovo mišljenje o romanima kao što su španski viteški roman Amadis od Galije (Amadis de Gaula) ili valensijanski viteški roman Tirante Beli (šp. Tirante el Blanco, katal. Tirante lo Blanc). Lista knjiga osuđenih na lomaču daje nam savršenu sliku o Servantesovim književnim stavovima.

Parodija je osnovni element ovog romana. Međutim, roman je veoma kompleksna parodija. Delo nije samo prosta parodija viteških romana putem direktnog preterivanja nedoslednosti i nemogućih događaja. Komičnost ovog romana proizilazi iz nemogućnosti da se staromodna i fantastična priča situira u moderan okvir realnosti. Neke od parodija otvoreno pokazuju svu besmislenost i nerealnost osnovnih karakteristika glavnih junaka viteških romana. Lutajući vitezovi su superljudi, veoma otporni, izdržljivi i nadasve dugovečni. Veoma veliki deo komičnosti romana proističe upravo odatle: realno, putešestvije i avanture Don Kihota iziskuju energiju i izdržljivost koja nikako nije svojstvena za čoveka njegovih godina. S druge strane, činjenica je da su njegovi uzori bili veoma aktivni i izdržljivi, iako mnogo stariji od njega.

Kritika besmislenosti i nerealnosti pastoralnih romana u kojima su pastiri i pastirice nežni mladići i devojke sa klasičnim imenima koji po ceo dan uzdišu zbog neuzvraćene ljubavi i govore skoro isključivo u stihovima izražena je u pastoralnim epizodama o pastirci Marseli i Grizostomu, a vrhunac kritike je sadržan u Don Kihotovom „ispaštanju“ u Sijera Moreni, gde provodi više dana i noći go ko od majke rođen, skaćući po planini, uzdišući i žaleći se u stihu i pompeznim rečima na „okrutnost“ svoje dame, Dulsineje od Toboza.